

PAPER DETAILS

TITLE: KÜLTÜRDEN BILGIYE DILIN TEZAHÜRÜ -Necati Öner Fikriyatından Hareketle Çözümleme Denemesi-

AUTHORS: Muhammed Enes KALA

PAGES: 223-235

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1314092>

ULUSLARARASI DİL, EDEBİYAT VE KÜLTÜR ARAŞTIRMALARI DERGİSİ INTERNATIONAL JOURNAL OF LANGUAGE, LITERATURE AND CULTURE RESEARCHES МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ, ЛИТЕРАТУРОВЕДЧЕСКИХ И КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ	<i>Cilt: 3, Sayı: 2, 2020</i> <i>Vol: 3, Issue: 2, 2020</i> <i>Sayfa – Page: 223-235</i> <i>E-ISSN: 2667-4262</i> SCREENED BY iThenticate Professional Plagiarism Prevention
--	--

KÜLTÜRDEN BİLGİYE DİLİN TEZAHÜRÜ
-Necati Öner* Fikriyatından Hareketle Çözümleme Denemesi-
 THE APPEARING OF LANGUAGE FROM CULTURE TO KNOWLEDGE
 -An Attempt of Analysis in the Context of Necati Öner Thought-

Muhammet Enes KALA*

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
 Geliş: 28.09.2020 Kabul: 13.12.2020	İnsan yaşayan bir canlı olarak hayvanlarla birçok ortak yöne sahiptir. Bununla birlikte o, kendisini hayvanlardan ayıran oldukça önemli bir özelliğe sahiptir. İnsan, kültürü var eden canlıdır. Kültürü var eden canlı olarak insan, bu yönüyle hayvanlardan hem mahiyet hem de derece itibarıyla farklılaşmış olur. Kültür, insana verilen doğanın insan eliyle yeniden üretilmesi ve bu doğaya yeni unsurların eklenmesini muhtevi kılan fikrî, ilmî, irfanî, kitabî, mimarî, kavli vs. tüm yönleri kapsar. Kültürün yapı taşı bilgidir. Bilgi ise sadece bilimsel bilgi olarak anlaşılmamalıdır. Kuşkusuz bilimsel bilgi de bir tür bilgidir. O halde kültürü, insanın elde ettiği ilme, felsefeye, dine, sanata, ahlaka kısaca hayatın bütün yönlerine ilişkin elde edilen tüm bilgi türleri birlikte inşa eder. Bilginin yapıtaşı ise kendisini dilde bulur. Dil içerisinde karşılık bulacak, kelime ve kavramlar bilginin yapıtaşıdır. Kelime, kavram ve mantık ilişkisi kendisini dil küresinde bulur ve birlikte bilgilerin oluşması imkânını var kılarlar. O halde, dilin niteliği doğrudan kültürün niteliğini, kültürün niteliği ise insanın hayatının niteliğini belirleyecektir. Güçlü dil, güçlü kültürün, güçlü kültür ise güçlü insanların imkânını oluşturacaktır. Çalışmada, bu düşünce zemininde kültür, bilgi ve dil ilişkisi Necati Öner'in fikriyatından da beslenilerek tartışılacaktır.
Anahtar Kelimeler: <i>Kültür,</i> <i>Bilgi,</i> <i>Dil,</i> <i>Dil bilinci,</i> <i>Necati Öner.</i>	
<i>Araştırma Makalesi</i>	

ARTICLE INFO	ABSTRACT
 Received: 28.09.2020 Accepted: 13.12.2020	As a living creature, man has very common aspect with animals. However, he has quite important feature that distinguishes himself from animals. Man is the living being that brings culture into existence. In this respect, human being, who has brought about culture, is differentiated himself from animals in terms of both essence and degree. Culture covers all intellectual, mental, written, documental, architectural and verbal aspects by which the reproduction of the nature given to man by human hands and the inclusion of new elements into the nature have been manifested. The building block of culture is knowledge. Knowledge, however, should not be understood only as scientific knowledge. Undoubtedly, scientific knowledge is also a kind of knowledge. So it constructs culture together with all kinds of knowledge, related to science, philosophy, religion, art, morality briefly all aspects of live, that human beings acquire. The building block of knowledge finds itself in language. Words and concepts that will correspond within the language are the building blocks of knowledge. The relationship between word, concept and logic finds itself in the language sphere and they, all together, bring about the opportunity to form knowledge. Therefore, the quality of language shall determine the quality of culture directly, and the quality of culture shall determine the quality of human life. Strong language will create the potentialities of strong people. In this study, the relationship between culture, knowledge and language will be discussed by feeding on the thoughts of Necati Öner and having been emphasized the importance of mother-tongue in the context of forming the self of society.
Keywords: <i>Culture,</i> <i>Knowledge,</i> <i>Language,</i> <i>Mother-tongue,</i> <i>Necati Öner.</i>	
Research Article	

* 02.01.2019 tarihinde vefat eden Muhterem Hocamıza rahmet olsun. Mekâmı cennet, makamı âli olsun.

* Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Felsefe Bölümü, E-mail: mekala@ybu.edu.tr.

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-3857-470X>.

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz / To cite this article (APA):

Kala, Muhammed Enes (2020). "Kültürden Bilgiye Dilin Tezahürü -Necati Öner Fikriyatından Hareketle Çözümleme Denemesi-". *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi (UDEKAD)*, 3 (2): 223-235. DOI: <http://dx.doi.org/10.37999/udekad.801265>.

Extended Abstract

As a living creature, man has very common aspect with animals. However, he has quite important feature that distinguishes himself from animals. Man is the living being that brings culture into existence. In this respect, human being, who has brought about culture, is differentiated himself from animals in terms of both essence and degree. Culture covers all intellectual, mental, written, documental, architectural and verbal aspects by which the reproduction of the nature given to man by human hands and the inclusion of new elements into the nature have been manifested. The building block of culture is knowledge. Knowledge, however, should not be understood only as scientific knowledge. Undoubtedly, scientific knowledge is also a kind of knowledge. So it constructs culture together with all kinds of knowledge, related to science, philosophy, religion, art, morality briefly all aspects of live, that human beings acquire. The building block of knowledge finds itself in language. Words and concepts that will correspond within the language are the building blocks of knowledge. The relationship between word, concept and logic finds itself in the language sphere and they, all together, bring about the opportunity to form knowledge. Therefore, the quality of language shall determine the quality of culture directly, and the quality of culture shall determine the quality of human life. Strong language will create the potentialities of strong culture, also strong culture shall lead to the possibilities of strong people. In this study, the relationship between culture, knowledge and language will be discussed by feeding on the thoughts of Necati Oner and having been emphasized the importance of mother-tongue in the context of forming the self of society.

In the study, it shall be claimed that the culture, which we think can be understood as the sphere of life, derives its power as quality and completeness from the strong, accurate and reliable knowledge that creates it. In this context, it has been thought that the soundness and accuracy of the knowledge are gained from the language, and this framework has been tried to justify on the thoughts of Necati Oner. In this direction, the relationship between culture and knowledge has been first discussed, and then it has been pointed out that knowledge has a structure that cannot be reduced to scientific knowledge only, and it has been revealed that types of knowledge together build a cultural cocoon that makes sense of human life. Undoubtedly, by emphasizing that knowledge can be acquired and expressed in a language, it has been stated that language constitutes the founding basis of knowledge and culture.

Human being, who is the being of reason, will, belief and emotion, brings about the cultural field as both the common and specific heritage of humanity by using all these abilities which make himself a human being. By creating culture, human being distinguishes himself from other creatures. Culture, then, consists of the knowledge that human has acquired, the works and behaviours that he has revealed based on this knowledge, whatever way they are, by aid of all abilities that we have mentioned. The close association of culture with knowledge indicates us that cultural problems also need to be addressed as issues of knowledge. Oner understands knowledge in the most general way, as the recognition of what exists and the reflection of what is known in the knower. Therefore, it can also be argued that knowledge is the judgment given about what exists. The relationship of judgements with concepts and concepts with words leads us directly to the brink of the problem of knowledge. If we see the word as the body of the concept and the concept as the soul of the word, it has been also revealed to what extent the word and the concept are connected.

While building the world of culture, human builds culture to the extent of the quality of his knowledge, which he uses as a building block. The soundness and power of knowledge seem to depend on the strength of the word and concept that makes up the knowledge. We discuss the relationship between words and concepts in the fields of logic and language. The depth, quality, diversity and abundance of the concept determine the quality of the propositions and judgements formed by that concept, and thus the knowledge. The affluence and variety of concepts seem to depend on the richness and variety of words that are their body. The richness and diversity of the word refers to the possibility of the concept, while the competence and punctuality of the concept refers to the strength of knowledge. There are aspects of "distinctness" that correspond to each concept as its distinguishing side from other concepts, as well as "clearness" that indicate the depth and dimension of the concept's meaning. As Descartes emphasized, the distinctness of the concept is the quality that distinguishes one existing from another, while clearness is the content of the concept. While the "distinctness" aspect of the concept does not change, the

dynamism of the concept is its "clearness" dimension. The distinctness of a concept always indicates commonality in the people who use that concept. Its clearness can vary from person to person and from time to time.

It is important that the word has a rich connotation, as well as a deepening of the distinctness dimension of the concept. Oner links the possibility of a language to be suitable for acquiring new thoughts with the correct connotation of words. Therefore, he claims that it is possible for a word to have a correct and even rich connotation if it belongs to that language, and that a foreign word cannot make the necessary connotation and provide creative thinking unless the language to which it belongs is known literally.

In analysing the word and concept that are the building blocks of knowledge, it is necessary to note that the process brings necessarily us to the relationship of language-thought and mind, although it points out that they have two aspects. The expression of a person's comprehension, will and ability to feel with their own expression can be read as an incident related to firstly the mind and then to the language. Together, all the abilities of human beings form the field of culture. In that case, culture comes to life with knowledge, knowledge comes to life with mind and mind with language and it is understood.

So to summarize, a person needs words and concepts to recognize what exists. The more words and more competent concepts he has, the better and closer he knows and understands what exists. Recognizing what exists appears to be directly proportional to a person's competence in mind and language. Meaning activity takes place in a language, especially in the mother-tongue. In this case, the stronger the person's mother-tongue, the better he knows and comprehends what exists, while the degree of recognition and understanding of what exists becomes a prerequisite for the person's own competence.

Giriş

Yaşam ve hayat kavramlarını birbirinin müradifi olmanın ötesinde mütemmimlik ilişkisine sahip kavram çifti olarak görebiliriz. Hayvanların yaşadığı, insanlarınsa hem yaşadığı hem de bir hayatı idame ettirdiği ifade edilebilir. Fizyo-biyolojik tabiatı itibarıyla hayvanlarla belli açılardan ortaklık gösteren beşerin dünyasının, yaşamak noktazarından hayvanlardan pek farkının olmadığı anlaşılır. Ancak, insan, beşeriyetinin üzerinde inşa ettiği ve hayat sürdüğü manevi dünyasıyla yeryüzündeki canlılardan farklılaşır. İnsanın zikrettiğimiz manevi dünyası tüm boyutlarıyla karşımıza "kültür" olarak çıkar. Kültür sahasının var olması ise akıl, inanç, irade ve duygu sahibi bir varlığı şart koşar. O halde, kültür dünyasını inşa ederek, kendisine hazır olarak verilen varlık sahasının üstüne çıkmayı başaran insanoğlunun söz konusu yetkinliğinin ona aynı zamanda yaşamın üstüne bir hayat küresi oluşturma imkânı verdiğini iddia edebiliriz. İnsanın, kurduğu kültür dünyası ne kadar güçlü ve nitelikliyse hayatının o denli güçlü olduğunu, söz konusu kültür alanının, fizik ve metafizik boyutlarıyla teçhiz edilmesi ne kadar bütünlüklü ise insanın hayatının o denli sağlam ve tam olduğunu ileri sürebiliriz.

Çalışmada, insanın hayat küresi olarak anlaşılabilceğini düşündüğümüz kültürün nitelik ve tamlık olarak gücünü, onu var eden güçlü, sarıh, doğru ve sağlam bilgilerden aldığını, buna mukabil bilgilerin ise sarıhlığını, sağlamlığı ve doğruluğunu dilden kazandığını iddia edip, Necati Öner'in fikriyatından hareketle ifade etmeye ve gerekçelendirmeye çalışacağız. Necati Öner'in dil, bilgi ve kültür ilişkisine temas eden bir takım akademik çalışmalar söz konusudur. Özellikle Öner'in mantıkçılığını merkeze almak suretiyle, onun mantık anlayışını Farabi ve İbn Sina geleneğine riayet eden ancak Batı tarihinde tezahür eden mantık anlayışlarından da kopmayan bir çerçeve Halil İmamoğlu tarafından ayrıntısıyla birkaç çalışmada birlikte

işlenmiştir. (2019a; 2019b; 2019c) Aynı çerçeve Aytekin Özel'in "Necati Öner Mantıkta Hangi Çizginin Devamında Yer Alır?" başlıklı çalışmada da kendisini hissettirir. Özel, Osmanlı mantıkçılarından Ali Sedat'ın da Öner üzerindeki etkisini çalışmasında tahlil eder. Öner'in mantıkçılığının ele alındığı bir diğer çalışma ise Muhammet Nasih Ece'ye ait "Necati Öner'in Mantık Felsefesi ve Mantık İlkelerine Yaklaşımı" başlıklı çalışmadır. Bu çalışma merkezine mantık bilimi ve felsefesinin karşılıklı ilişkisi çerçevesinde mantık ilkelerinin olgusal zeminde işleyişindeki problemleri almaktadır. Öner'in mantık anlayışının olgusal zeminden kopuk olmadığını ifade eden çalışma, mantık ilkelerin salt zihinsel olmadığı, aynı zamanda olguya da uygulanabilirliğine ilişkin esnek bir anlam çerçevesinde yer aldığını, bundan ötürü, olguya uygulamada bazı sıkıntıların görülmesinin, ilkelere dair doğru çözümlemelerin yapılamamasından kaynaklanmakta olduğunu öne sürmektedir. Bu açıdan süreci yeniden daha dikkatli şekilde mantık ilkelerini ele almaya döndürmektedir. Öner'in mantıkçılığı dışında onun bilgi, zihniyet, dil ve kültür ilişkisini etüt eden çalışmalar da vardır. Murtaza Korlaelçi, "Prof. Dr. Necati Öner'in Bilgi Anlayışı" başlıklı çalışmasında Öner'in külliyatı ekseninde bilgi meselesini, bilginin kuruluşundan, bilgi türlerine, bilginin zihniyetlerle ilişkisinden bilginin İslam dinindeki değerine ilişkin geniş çerçeveyi çalışmasında ifade etmektedir. Bayram Ali Çetinkaya'nın "Necati Öner Düşüncesinde Felsefe ile Kültürün Sentezi: Zihniyet" başlıklı çalışmasında nazârî ve amelî hikmetin tezahür etmiş çerçevesi olarak zihniyet ele alınarak söz konusu bağlam hem felsefe hem de kültüre bakan boyutlarıyla tahlil edilmektedir. Bu bakımdan çalışmada Necati Öner'in anlayışından hareketle zihin ve zihniyet meselesini hayattan kopmadan ama felsefî zeminde ele almanın da önemi vurgulanmaktadır. Necmettin Tozlu'nun, "Prof. Dr. Necati Öner'de Dil Şuuru" başlıklı çalışmasında ise kültürün en önemli merkezi unsuru olan dile, anadile sahip çıkmanın maddi terakki ve manevi tekâmül açısından ehemmiyeti özellikle vurgulanmaktadır. Dili bir milletin var oluşuyla, varlıkta kalışıyla doğrudan ilgili bir rolde telakki etmek suretiyle onu milli değerlerin kurucu ve taşıyıcısı olarak düşündüğümüzde bu husus daha da tebellür etmektedir.

Kuşkusuz söz konusu çalışmalar Öner'in fikriyatını anlaşılır kılmak ve yeniden yorumlamak suretiyle yetkinleştirmek açısından son derece değerlidir. Bizim çalışmamız da aynı gayeye matuf olarak değerlendirilebilir. Çalışmamızda bu doğrultuda, öncelikle kültür ve bilgi ilişkisi ele alınacak, ardından bilginin sadece bilimsel bilgiye indirgenemeyecek bir yapıyı haiz olduğuna değinilip, bilgi türlerinin birlikte insan hayatını anlamlandıran kültür kozasını inşa ettikleri ortaya konacaktır. Kuşkusuz bilginin de bir dil içerisinde kazanılıp ifade edilebileceği vurgulanarak, dilin, bilgi ve kültürün kurucu temelini oluşturduğu ifade edilecektir. O halde tezimizin özünü, kültürün kurucu yapı taşının birbirinin rakibi değil ama refiki olduğunu düşündüğümüz tüm bilgi türleri olduğu; bu bilgi türlerinin kurucu yapı taşının da iç ve dış cepheleriyle dil olduğu iddiası oluşturacaktır.

Dil-Bilgi-Kültür İlişkisi: Mütemmim Cüzlerin Birbirine Refakati

Hayat kürenin varlık nedeni olarak gördüğümüz kültürün insani faaliyetlerin tamamına tekabül ettiği bu noktada belirtilebilir. Akıl, irade, inanç ve duygu varlığı olan insan, tüm bu yetilerini işe koşmakla kültür sahasını, insanlığın hem ortak hem de özgü mirası olarak var eder. Kültürü var etmesiyle diğer canlılardan kendisini ayırır. Kültür o halde, insanın zikrettiğimiz yetilerin hepsini işe dahil etmek suretiyle varolanlar hakkında, hangi yolla olursa olsun, edindiği

bilgiler ve bu bilgilere istinaden ortaya koyduğu eser ve davranışlardan ibarettir (Öner 2018: XV). Tüm söylediklerimizden çıkan bir hususu yeniden zikredebiliriz, kültürün temel yapı taşı bilgidir. Kültürü doğrudan bilgiyle ilişkilendiren Necati Öner, bilginin mümkün tüm türlerini kültürün unsurları olarak zikreder. Buna göre, bilgi, sadece bilime indirgenecek naif bir yapıya sahip değildir. Bilimsel bilgi kuşkusuz bir tür bilgidir, ama o bilgiyi tek başına kuşatacak bir yeterliliğe de sahip değildir. Öner, bilimsel bilgi türü dışında, dinî bilgi, felsefî bilgi, sanat bilgisi, günlük ve okkult bilgi gibi bilgi türlerinden de bahsedebileceğimizi, kültür alanında tüm bu bilgi türlerinin rakip değil ama refik olarak bulunduğunu vurgular (Öner 2018: XVI).

Kültürün bilgiyle oldukça yakın şekilde ilişkilendirilmesi, kültür sorunlarının bilgi sorunları olarak da ele alınmaya muhtaç olduğunu gösterir. Bilgiyi, Öner, en genel şekilde, varolanın tanınması ve bilinenin bilendeki aksi olarak anlar. Dolayısıyla bilginin varolan şey hakkında verilen hüküm olduğu da ileri sürülebilir (Öner 2018: 2). Hükümlerin, kavramlarla kavramların ise kelimelerle ilişkisi bizi doğrudan bilgi sorununun eşiğine götürür. Kelimeyi kavramın bedeni, kavramı ise kelimenin ruhu olarak görürsek, kelime ve kavramın ne ölçüde birbirine bağlı olduğu da açığa çıkmış olur.

Öner, kavramın felsefî ve ilmî düşünce için çok mühim olduğuna özellikle değinir. Ona göre kavramlar temsil ettikleri varolanların özelliklerini taşırlar. Mefhumlar bu manada işaret ettikleri varolanlara nispetle isimlendirilirler. Maddî varolanlara işaret eden kavramlara müşahhas (somut), manevî varolanlara delalet eden kavramlara mücerret (soyut) kavramlar deriz. Bunun yanında Öner'e göre, kavram, zihin dışında gerçekliği bulunan bir varolana delalet ediyorsa buna (nesnel) gerçek kavram (at, insan, ağaç gibi), eğer zihin dışında gerçekliği olmayan bir varolana delalet ediyorsa buna, gerçek olmayan kavram (anka kuşu, devler hatta roman kahramanları gibi) deriz.

Kavram, tabir-i diğerle mefhum, deyim yerindeyse, varolanın kütüğü olarak anlaşılır. Bu kütük, cevval, açık ve sürekli eklemeleri kabul eden bir yapıyı haizdir. Hükümlerin kendileriyle meydana geldiği önermelerin içeriği kavramlarla doludur. Kavramlarsa kelimelerle taşınır, bunun yanında kişilerin bilgileri, inançları ve hissedişleriyle doldurulur ve anlamlandırılır. Varolan tanındıkça, ona nüfuz edildikçe, kavram kütüğüne kaydedilen hükümler de çoğalır ve daha yetkin hale gelir. Tüm bu zenginlikle düşüncemiz daha da billurlaşmış olur (Öner 1999: 92; Kala 2019: 179). O halde, kavramın derinliği, niteliği, çeşitliliği ve zenginliği, o kavramla oluşan önermelerin ve hükümlerin, dolayısıyla bilginin kalitesini belirlemiş olur. Kavramların zenginliği ve çeşitliliği ise onların bedeni olan kelimelerin zenginliği ve çeşitliliğine bağlı görünür. Kelimenin zenginliği ve çeşitliliği, kavramın imkânına, kavramın yetkinliği ve dakikliği ise bilginin gücüne işaret eder.

Kelime ve kavram ilişkisi yanında, bir dilin tüm özlülüğünün kendisine sindiği kavramın niteliğine dikkat çekmek de Öner için oldukça değerlidir. Her kavramın kendisini diğer kavramlardan ayırt edici tarafı olarak karşılık bulan “seçiklik” ile kavramın anlam boyutu ile derinliğine işaret eden “açıklık” yönleri söz konusudur. Kavramın sahip olduğu “seçiklik ve “açıklık” yönleri Fransız filozof Descartes tarafından da doğru bilginin yöntemine ilişkin olarak çok güçlü şekilde vurgulanmıştı (Descartes 1985: 207-208).

Kavramın seçikliği bir varolanı diğer varolandan ayıran niteliğidir. Bu nitelik, bir tür çerçeve olarak varolanın ifadesidir. “Beşer”i ‘ağaç’tan, “kalem”i, “silgi”den ayıran o kavramların seçiklikleridir. Açıklık ise kavramın içeriğidir. Kavramda değişmeyen onun “seçiklik” yönüken, kavramın cevval kısmı “açıklık” tarafıdır. Bir kavramın seçikliği her zaman o kavramı kullanan kişilerde ortaklığa işaret eder. Açıklığı ise hem kişiden kişiye hem de zamandan zaman değişkenlik gösterebilir (Öner 1999: 93-94; Descartes 1985: 207-208). Kavram içeriğinin, yani kavram “açıklığı”nın değişmesinin asıl sebebi varolanın bilgisini elde eden, insanın tabiatında ve hazır bulunuşluğunda bulunur. İnsanın bilme gücü ve bilmeye yöneliş tarzı bahis konusu değişikliğin sebebinin meydana getirir. İnsanların en basit bir konuya ilişkin bilgilerinin özdeşliğinden söz etmek oldukça zordur. “Kalem” kelimesinin işaret ettiği kavramın, sadece hasbelkader kalemi kullananın zihnindeki karşılığıyla, o kalemi satan kırtasiyecinin zihnindeki karşılığı ya da o kalemi tasarlayan ve üretimini yapan bir mühendisin zihnindeki karşılığı kuşkusuz özdeş olmayacaktır. Her bilenin üzerindeki bilen silsilesi aslında kendisini kavramın “açıklığı” ile gerekçelendirmiş olur. O halde, her kavram, onun derinliğine işaret eden tarafı olan “açıklığı” nispetinde dinamik bir yapıyı haizdir ve bu aslında hiçbir kavram üzerinde son sözü söylememe faziletini de açığa çıkarır. Söz konusu fazilet felsefi bilgiyle birlikte felsefi tutuma ilişkin farkındalıktan sadır olur. Zira felsefi bilgiyi ifade eden Öner, felsefi tutuma ilişkin üç özelliği hassaten vurgular. Bunlar karşımıza, varolana ilişkin parçaları ihmal etmeyen ama bütünden de kopmayan bir nazar, eleştirel zihniyete sahip olmakla birlikte metodik şüphenin gücü ve farklı görüşlere derin bir tahammülle yaklaşabilme erdemi olarak çıkar (Öner 2018:37). O halde kavramların ve dolayısıyla bilgiye götüren önermelerin varolana ilişkin esnek ve cevval tarafı bize fazilete ilişkin de çok değerli hususları hatırlatmış olur. Kavramların “açıklık” ve “seçikliği”ne ilişkin, dilde var olan kelimelerin varolana işaret etmedeki yeterliliklerinin gücü, kavramın özellikle “açıklığı” noktasında bir dakikliğe ve kavrayıcılığa da işaret edecektir.

Varolanın temsilinin kavramla, kavramın temsilinin ise kelime ile olduğuna yukarıda işaret etmiştik. Kelime ne kadar güçlüyse kavram, kavram ne kadar güçlüyse kişinin var olanı kavrayışı da o kadar güçlü olur. Kavramların “açıklık” ve “seçikliği” ise kavramları temsil eden kelimelerde saklanır (Kala 2019: 180). Tam bu noktada Öner, kelimelerin kullanışlılığı ve açıklığı nispetinde yani kelimelerde açıklık ve seçikliğin dört başı mamur şekilde belirip bilinç düzeyine çıktığı takdirde zihnin iyi işleyebileceğini ileri sürer. Kuşkusuz kelime ve kavram kalitesi ise doğrudan kelime ve kavramın yatağı olan dille alakalı görünür.

Bir dilin yeni düşünceler elde etmeye elverişli olmasının imkânını Öner, kelimelerin doğru çağrışım yaptırabilmesine bağlar. Dolayısıyla bir kelimenin doğru ve hatta zengin bir çağrışım yaptırabilmesinin o dile ait olmasıyla mümkün olduğunu, yabancı bir kelimenin ise ait olduğu dil, gerçek anlamıyla bilinmedikçe, gerekli çağrışımı yaptırıp yaratıcı düşünmeyi sağlayamayacağını iddia eder (Öner 2013: 23-24). Bu bağlam oldukça değerlidir. Zira anadilde kelimelerin seçikliklerinden ziyade açıklıklarında beliren yelpazenin derinliğinin imkânı, yabancı dildeki kelimeden çok daha fazla olacaktır. Çağrışımın doğruluğu yanında zenginliği de hem düşünmeye hem de konuşmaya büyük bir derinlik getirecektir. Çağrışım konusu üzerinde Vygotsky de önemle durur. Vygotsky, kelimelerle oluşturulan genellemelerin zihinde daha önce yer etmiş bazı kavram, şekil ve algılara atıfta bulunacağını ve bununla da kelimenin

zihinde bir takım bilişsel ve duyuşsal süreçleri harekete geçireceğinden bahseder (Vygotsky 2018: 9). Görülmektedir ki, kavramdaki nitelik, o kavramı taşıyan kelimenin kapsama ve çağrışırma hazinesinin yetkinliğinden süzülür. Bu yetkinlik kuşkusuz yabancı dilden daha ziyade anadilde çok daha net tebarüz edecektir.

Dili meydana getiren temel unsurların birlikte işlevsel hale gelebilmesi hususuna, semantiğin kurucusu olarak da kabul edilen Ferdinand de Saussure da dikkat çekmiştir (Saussure 1998: 52-56). Dili meydana getiren tüm bileşenlerini birbiriyle irtibatlı olarak gören Saussure, her bir temel bileşenin ancak diğer bileşenlerin varolmasıyla değer ve anlam kazandığını düşünmektedir. Dolayısıyla ona göre dil, bu bütünlüğü karşılayan, her kelimenin bir veya daha fazla anlama işaret ettiği bir göstergeler sistemidir. İşaret, bu çerçevede kavramla sesi birleştirir. Sese işaret eden harfler ve heceler de bu bütüncül yapının oldukça önemli bileşeni olarak yerini alır. İnsan konuşurken nesnenin zihinde beliren ses tahayyülü, ağızdan sese dönüşür ve zihnimizde işaret ettiği kavramı çağrışırır. İnsanların konuşarak anlaşması, göstergedeki ses tahayyülünün insan zihninde ortak kavramları çağrışırması suretiyle gerçekleşir. Bu anlaşmada sesler kadar, harfler ve heceler de anlaşma zeminini kuran sistemin mütemmim unsurları olarak vazife görürler. Bu unsurlar arasındaki ilişki ne kadar tam olursa, ifade ve çağrışım gücü o kadar tam olabilir.

Bilginin, bir hüküm işi olduğuna, hükümlerin ise kavramlardan müteşekkil olduğuna, bununla birlikte, kelime ve kavram ilişkisine değindik. Bilginin, yapıtaşı olan kavramı tahlil ederken, onun iki yönü olduğuna işaret etmekle birlikte sürecin bizi zaruri olarak dil-düşünce ve zihin ilişkisine getirdiğine dikkat etmek gerekir.

Zihin, insanın nazarî yetisidir. İnsan, fizik ve metafizik sahalardan elde edilen verileri zihin aracılığıyla insanî dile tercüme etmek suretiyle anlamlı ve makul kılar. Bu tercüme faaliyeti insanın dışına uzar ve yeniden başlamak üzere içeride tamamlanır. Bu hususu açmayı deneyebiliriz. Kavramlar yardımıyla düşünen insan, düşündüğünü dışarıda bulmak ve yakalamak da ister. Zira her kavram verilerle örülmüştür. Her kavramda olguya veya zihni içeriğe sahip hususiyetler bulunur. Kelimler yardımıyla gösterme ve kavramlar yardımıyla anlamlandırma çabası zihnin dışına da uzanırken, tekrar yeni anlamlandırma çabalarıyla içeri döner ve dilde tamamlanır. Yani her dışarı tecrübesi anlam faaliyeti olarak zihinde inşa edilirken, inşa olunan yapı tekrar dışarı dönüp dışarıdaki tecrübeyi anlamlandırmakla beraber dönüştürebilir. Zikredilen dönüştürme faaliyetinin dairevi olduğunu ve sürekli yeniden kurulduğu da bu çerçevede unutulmamalıdır.

İnsan, içinde veya dışında cereyan eden tüm olgu, olay, değişim ve varolanları düşünür ve insanî dile aktardığı anda idrak edebilir. Bu düşünme ve idrak faaliyeti kelime ve kavramlarla mümkün olduğu ve aynı zamanda lisanî bir faaliyet olduğu için doğrudan dille alakalı görünür (Kala 2019: 171). O halde dil ve zihni zat olarak bir, itibar olarak farklı görebiliriz. Bu durum, madeni bir paranın yazı ve tuğra birlikteliğine işaret eder. Duyulur olanın algılanmasından sonra adlandırılması dille yapıldığı gibi, makul olanın kavramsallaştırılması da dille yapılabilir. O halde dil hem duyumsanabilir olanın hem de akledilebilir olanın tespit edilmesi ve tefekkür edilmesinde varoluşsal, duyuşsal ve bilişsel bir ara-yüz olarak karşımıza çıkmış olur.

İnsan, kendi dışında veya kendisine ilişkin olan her şeyden kaynaklanabilecek inanma ve duygulanma imkânını kendisinde taşır. Düşünme, idrak etme, tahayyül etme, duyumsama, hissetme, duygulanma ve inanma edimlerinin gerçekleşmesi duyum, algı, hafıza ve hayale bağlıdır. Burada duyum, insanın dış dünyasına ilişkin onun beş duyusunun kapsama alanına giren varolanlardan elde edilen verileri toplayıp insanın iç dünyasına sunan yetisine; algılama, söz konusu verileri imge ve tasavvurlara dönüştüren yetisine tekabül eder. Yine hafıza, insanın dış dünyasından iç dünyasına taşınanları saklamayı ve hatırlamayı insana kolay kılarken, hayal ise insanı gerçekleştirmeyen, gerçekleştirebilecek veya gerçekleştiremeyecek olana dair ön tasavvurları sunan yetisini seslendirir. Bunların zemini ise karşımıza tasavvurhane ve tahayyülhane olarak çıkmaktadır. Tüm bu etkinlikler esasında zihnin işleyişine işaret eder. Zihnin işleyişinin gerçekleştirilme imkânı ise bu zeminde dile bağlı görünür. Şöyle ki, zihnin yapısı ve işleyişinin merkezinde görünen dil, tüm zihnî süreci düzenleyen, anlamlandıran, muhafaza eden ve dışarıya aktaran bütüncül ve canlı yapıyı bize sunar. Zihnin işleyişinde mezkûr yetileri harekete geçiren, onların ilişkilerini düzenleyen, bu güçleri dışarıda tezahür ettiren, yatay ve dikey çerçevede muhafaza eden amil güç dildir. Düşünceyi, duyumu, duyguyu, inancı ve hayali, dil üzerinden okumak, anlamak ve dahası muhafaza etmek mümkün görünür. Dolayısıyla kendisine zihnin işleyişinde yer alan edim ve unsurlardan birisinin sirayet etmediği bir dilin bulunmadığı rahatlıkla iddia edilebilir (Öner 2013: 65; Kala 2019: 171-172). Tüm bu ifade edilenlerden sonra zihnî yapının ve işleyişin fenomenolojisinin dil üzerinden kurulabilme dahası anlamlandırılabilme imkânı karşımıza çıkmış olur.

İnsanın, idrak, irade ve hissetme yetilerinin kendilerine ait bir ifadeyle tecessüm etmesi, öncelikle zihin, sonrasında ise dille alakalı hadise olarak okunabilir. İnsanın tüm yetileri el ele vererek birlikte kültür alanını meydana getirir. O halde, kültür bilgiyle, bilgi zihinle zihin ise dille birlikte hayat bulur ve anlaşılır.

Dilden düşünceye karşılıklı yolların varlığından söz etmek mümkündür. Dil ve düşünce ilişkisini, Yunanca *logos* kelimesinin işaret ettikleri ile Arapça *mantık* kelimesinin mana kapsamı son derece güzel ifade eder. *Logos* kelimesi hem söze hem de akla birlikte işaret eder (<https://www.etymonline.com/search?q=logos>). *Mantık* kelimesinin karşılığı Farabi’de, insanların makulleri idrak edebileceği kuvvete, insan nefsinde anlayış ile hâsıl olan makullere yani iç konuşmaya ve akılda olanı dil ile söylemeye denk düşer (Farabi 1990: 75-76). Zihnin doğru işlemesi ve yetkin ürünler doğurması için iç ve dış olmak üzere iki şartı ifade edebiliriz. Bunlardan iç şart, düşünmenin ilkeleri olarak mantıktır. Mantığa tüm insanları birleştiren sessiz/sözsüz dil olarak da bakmak mümkün görünür. O halde iç şartlar sessiz dil olan mantıkta toplanmış olur. Mantığa aykırı olan önermelerin doğru bilgiyi meydana getirmeleri düşünülemez. Dolayısıyla doğru düşünmenin imkân ve yollarını bize gösteren mantığın bertaraf edilerek zihnin sağlıklı çalışmasından söz edilemez. İkinci şart ise haricidir ve bu şart doğrudan sözsüz/kavli dille alakalıdır. Söz konusu ikinci şartı ise *sözlü mantık* olarak anlayabiliriz. Sözlü mantık, karşımıza grameri ve sentaksı olan dil yapısı şeklinde çıkar. Söylediklerimizden hareketle *sözsüz dil* olan mantık ile *sözlü mantık* olan dil birlikte birbirinin mütemmimi olan dil ve düşünce ilişkisini meydana getirdiklerini ileri sürebiliriz. Unutmadan dil ve düşüncenin sıhhatinin her zaman bize zihnin sıhhatini verdiğini söylememiz de gerekecektir.

Söylediklerimizi tekrar edecek olursak, düşünce ve idrak, *sessiz dil* ve *sesli mantık* çerçevesinde meydana gelip aktarılabilir. Vygotsky, konuşmanın iki boyutundan söz açar. Ona göre konuşmanın dış boyutu ve iç boyutu vardır. Haricî boyut, kelimelerle, dahilî boyut ise kavramlarla örülür (Vygotsky 2018: 9). Bu çerçevede söz konusu yaklaşım yukarıda ifade ettiğimiz gibi sessiz dil ile sesli mantık kavramsallaştırmasıyla da taşınabilir. Dahası bunların yanına bir de eylemlerin konuşmasını taşıyan bir eylem dili eklemek mümkün görünür. Aslına bakarsak hepsinin gayesi hakikati arayan yolda anlamı yakalamak, anlamları birbiriyle ilişkilendirmek, düzenlemek ve aktarmaktır. Hakikate en azından temas etmek için aradığımız mana ise tüm süreçleri aslında kendisinde birleştirir. Onda duyum ve tasavvur kadar, duygu, inanç, hayal ve hafıza da vardır, düşünce kadar algı ve hissediş de söz konusudur. O halde düşüncenin dahilî çerçevede başladığını, kavli düşünceye dönüşüp en sonunda da kelimeler vasıtasıyla dışarıya aktarıldığını ifade edebiliriz (Kala 2019: 178-179).

Tüm söylediklerimizden hareketle zihnin (sözlü ya da sözsüz) dil olmadan işleyemediği ifade edilmiş olur. Dil, düşünce ve ifadenin hemzemin imkânı olarak tezahür eder. Bir bağlamda dille idrak açığa çıkarken, dilin formel belirleyenleri anlamlara sirayet ederken diğer bağlamda idrakin ifadelere dökülmesiyle dil ete kemiğe bürünmüş olur. Çünkü düşünce, dilde yaşar ve dille düzene girer. Öte taraftan düşünceden boşandırılmış bir dil, hayatıyeti olmayan boş bir kalıp derekesine düşmüş olur. Dil ve düşünmenin varlıkları ve dahası gelişimleri doğrudan birbirlerine bağlı görünür. Dil ve düşünce ilişkisi yukarıda ifade ettiğimiz gibi, kelime ve kavramlar yardımıyla kendisini ele verir. Kelime bir bakarız araç, bir bakarız amaç olur. Bazen bir meseleye, bazen de bir çözüme dönüşür. Bazen bir durum, bazen bir düşünce, bazen bir duygu, bazen bir hayal, bazen bir duygu, bazen bir edim olur. Düşüncemizi dile getirmek için bir bakıma bütün doğa ve hayaller dünyası yardıma çağrılır, doğru kelime bulunduğu her şey berraklaşır. Bunun yanında acıların ve sevinçlerin de kaynağı büyük oranda onları belirleyen kelimelerde demlendirilir. Acıları dindirmek, azdırmak, sevinçlere sevinç eklemek veya çıkarmak için bazen yerinde bir kelime de yetebilir (Vendryes 2001: 31-32).

Dil vasıtasıyla zihinde meydana gelen anlamları kavrar, kodlar, saklar ve iletebiliriz. Zihin, kelimelerle taşınan kavramlar arasında bağlar kurmak suretiyle hükümlere ulaşır. Bunlar arasında çeşitli ilişkiler kurarak yaptığı çıkarımlarla kavramları bayağı yığınlar olmaktan kurtarır ve düzene sokar. Kavramlar kelimelerle ifade edildiği için de bilgi başkalarına aktarılma imkânına kavuşur. Düşünme ise kavramlarla olduğu için kelimeler düşünceye yol göstermiş ve o düşüncenin kalitesini belirlemiş olur (Kala, 2019:178). Burada insanların kelimeler yardımıyla konuşup, kavramlar yardımıyla anlaştıklarını da unutmamak gerekir.

Dil ve düşünce ilişkisi esasında çok daha derinlerde kök salmıştır. Varlık, düşünce ve dil ilişkisi kendisini bize çok esaslı şekilde hatırlatır. “Dili, varolanın evi” olarak gören Martin Heidegger, insana ilişkin kavramsallaştırdığı “Dasein”ın bulunduğu iki dünya ile bize aslında bunun ön imkânlarını göstermeye çalışır. *Dasein*, dünyadan bir yönüyle aşkın bir yönüyle ona bağlı bir varolan olarak, sadece dünyayı anlayan ve ona şekil veren bir varlık olmaktan ziyade ilgileriyle dünyaya yönelen, yeri geldiğinde dünya tarafından şekillenen ve varoluşan cevval bir yapıya sahiptir. Bu manada Heidegger, dünya ve insan arasında etkileşimlilik ve ilgililik ilişkisinin var olduğunu iddia eder. *Dasein*, önce “ilgi”siyle yöneldiği çevreyle (Umwelt)

(Heidegger 1967: 63-72), daha sonra “iletişim”iyle yöneldiği canlı bir çevre (Mitwelt) (Heidegger 1967:129) ile etkileşime girer. İlk etkileşim dünyası olan *Umwelt* bir bakıma *Dasein* dışı olmak üzere varolanları (*Sein*) kapsayan ve onun merkezinde oluşan evrendir. Burada Heidegger, iki varolandan söz açar. Bunlar, *-Zuhandensein* -el altında bulunanlar- ki zikrolunan kavramın karşılığı bir alet olma özelliğine ve dolayısıyla işlevselliğe sahip olmak ve bunun farkında olunmak olarak belirir. Bir diğer varolan ise *-Vorhandensein-*, -depo halinde bulunandır-. Bu iki var olanı Heidegger, çekiç ve çekicinin vurmasıyla anlatmaya çalışır. Çekiç ile daha önce karşılaşmayan insan için o, henüz işlevselliğini insana hatırlatan bir kavram olmaktan uzaktır ve henüz varolan evreye ulaşmamış, depo halinde varolan olarak belirir (Heidegger 1967: 69-70). Ancak çekicinin ne olduğunu bilen içinse o çekiç kavramı, işlevselliği kendisinde barındırdığı, dahası bu işlevsellik ona yaklaşan kişi tarafından bilindiği için el altında varolan olarak karşımıza çıkar. Bir kişi için el altında varlık imkânı ne kadar çoksa ya da tabir-i diğerle, bir kişinin kelime ve kavram zenginliği ne kadar yetkinse o kişi, varolana o kadar güçlü olarak nüfuz etmiş, onu tanımış olur. Varolana vakıf olma derecesine göre ise kişi yetkin bir *Dasein* olma imkânına kavuşur (Kala 2018: 64-65).

O halde özetleyecek olursak, kişi varolanı tanımak için kelimelere ve kavramlara muhtaçtır. Ne kadar çok kelimesi ve ne kadar yetkin kavramı varsa, varolanı o kadar iyi ve yakından tanımış ve anlamış olur. Kişi varolanı tanıma yetkinliği nispetinde kendi yetkinliğini ilan etmiş olur. Tüm bunlar bir dil içerisinde, hassaten anadil içerisinde cereyan eder. O halde kişinin anadili ne kadar güçlüyse, o nispette varolanı iyi tanımış ve anlamış olurken, varolanı tanıma ve anlama derecesi kişinin kendi yetkinliğinin ön şartı olarak belirmiş olur. Meseleyi daha anlaşılır kılabilmek için anadil bahsi üzerinde biraz daha durmamız gerekir.

Sonuç Yerine: Toplumda Anadil Bilincinin Bilgi ve Kültüre Tesiri

İnsan, kültür dünyasını inşa ederken, yapı taşı olarak kullandığı bilgisinin niteliği ölçüsünde kültürü inşa etmiş olur. Bilginin sağlamlığı ve sıhhati, bilgiyi meydana getiren kelime ve kavramın gücüne bağlı görünür. Kelime ve kavram ilişkisinin ise mantık ve dil alanlarına bizi götürdüğüne yukarıda değindik. O halde bizler tüm bu ilişkilerin hangi zemin üzerinde sağlıklı kurulabileceğine ilişkin soruyu sormalı ve bu soruya cevaplar aramalıyız. Dil görüldüğü üzere zihnin işleyişinin merkezi unsuruydu. Bununla birlikte dil, aslına bakılırsa bütüncül bir kültürel yapının en nitelikli mütemmim cüzüdür. İnsanları birbirinden ayıran “ben”ler olduğu kadar, toplumları da birbirinden ayıran, onları farklılaştıran “ben”ler söz konusudur (Öner 2018: 60). Bu “ben”ler farklılık ilkesi olmakla birlikte aslına bakılırsa bir rahmet işareti ve insanlık için zenginlik vesilesi olarak kabul edilebilir. Toplumun kendisini ayırt edici niteliklerini toplayan kurucu-bütüncül yapısı o toplumun ‘ben’ini oluşturur. Bir toplumun dili söz konusu ben”i oluşturan en önemli unsurdur.

Bu konuya dair imaları Alman dil filozofu Leo Weisgerber’de de bulabiliriz. O, dili salt bir iletişim aracı olarak görmez. Dünyayı kelimeleştirerek adeta kemikleştiren dil, insan düşüncesini ve toplum davranışını belirleyen etkileyici bir güç olarak da karşımıza çıkar. Bu kapsamda söz konusu güç, sadece düşünce tarzlarını değil, dillerin konuşulduğu kültürleri birbirinden ayırır (Kula 2012: 4-5). Dil, kelimeler ve dışarıdan çekip aldığı şekiller vasıtasıyla dünyayı kemikleştirip, varolana dair manaları ayakta tutan bir iskelet vazifesi görerek insanların

iletişimini ve varolana nüfuz etme imkânlarını taşır. İnsan, ancak şekil ve kelimelerin dünyasında düşünebilir, konuşabilir, yazabilir ve anlaşılabılır. Dil, tüm bu özelliğiyle iç ve dış dünyayı bir-arada-tutmaklık işlevini görür. Yani Weisgerber’e göre, dış dünyadaki gerçeklik ile insan arasında doğrudan bir bağlantı söz konusu değildir. Dil, iç ve dış dünya arasındaki bağlantıyı sağlayan bir ara dünya olarak karşımıza çıkar (Weisgerber 1953: 48-132). Bu ara dünya toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılık arz edebileceği için, özgü kültürlerin özdeşleşemeyeceği bir çerçeveye de işaret eder. O halde, kültür içinde varolan anadil meselesi bu yönüyle de oldukça önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada anadil toplum “ben”ini tebarüz ettiren en mühim asli ayrıntı olarak belirir.

Toplum ‘ben’i ne kadar güçlü olursa, o toplumdaki insanların zihin işleyişleri, bilgi elde etme kudretleri, dahası anlamlı ve bütünlüklü kültürü inşa etme imkânları, zihni üretimin dışarı aktarımı ve insanlığa sundukları katkıları o kadar güçlü olur. Toplumun ‘ben’i ne kadar güçlü olursa ferdi ve içtimai şuur arasındaki rabıta o nispetle güçlü olur. Burada ferdi ve içtimai şuurun irtibatı ve birlikte topluma olan katkısının en canlı şahidi anadildir (Öner 2013: 33). Dil üzerinde dururken, onun toplum “ben”ine canlı, bütüncül ve güçlü katkısına dikkat etmek gerekir. O halde toplumdaki şuurun taşındığı anadil ile düşünme, anadille duyma, hissetme, duygulanma, ferde hayatın kıvamını ve heyecanını yaşatırken, onu toplumla ortak zeminde buluşturur (Kala 2019: 181-182). Anadille düşünme faaliyeti yaratıcılığa da işaret eder. İnsanda hâkim olan nazarî çerçeve ana dilinin verdiği dünya görüşüdür, yabancı bir dilin dünya görüşü içineyse insan tam giremez. Bu sebeple, manzara ona hiçbir zaman tam görünmez. İnsan, derin ve yaratıcı düşünmeyi ancak hayat kaynakları kendi mecrasından koparılmamış ana diliyle yapabilir (Öner 2013: 33). Anadil ferdin “ben”i ile toplumun “ben”inin en esaslı buluşma imkânlarını sunarken, insanın topluma yabancılaşmasının panzehiri olur. Bununla birlikte toplumun “ben”inin gücü nispetinde inşa olunan ortak zihnin, o toplum için kültür imkânlarının keşf merkezi olduğunu da görmek gerekir.

Toplumların güçlü imkân ve tekliflere sahip olmasında ilim ve tefekkürün başrolü oynadığını ifade edebiliriz. Güçlü toplumlar, sahip oldukları ilim ve tefekkürün vesile olduğu gelişmiş bir teknolojiye ve üretkenliğe sahip toplumlardır. Ancak burada üst düzeyde bir ilim ve tefekkürün ise ancak zengin ve gelişmiş bir dille mümkün olduğunu görmek gerekir. Yukarıda temas edildiği üzere varolan, düşünce ve dil arasındaki yaratıcı ve canlı ilişki bu anlamda oldukça değerlidir. Kişi, sahip olduğu dilinin zenginliği oranında varolana yaklaşacak, ona nüfuz edecek ve dilinin sunduğu imkânlar manzumesi içinde düşünüp varolanı tanıyıp tanımlaya gayret edecektir. Dilin zenginliği ise kuşkusuz kelimelerin nicelik anlamında çeşitliliği ve fazlalığı, kavramların ise nitelik anlamda derinliğiyle alakalıdır. Diğer taraftan ilim ve tefekkür geliştikçe yeni kavramlar elde edilir ve bunları ifade için yeni kelimelere ihtiyaç duyulur. Yeni kelimelerin bulunması ise o dile daha yetkin ve zengin olma imkânlarını verir. Dil zenginleştikçe düşünme yetkinleşir, düşünme yetkinleştikçe varolana nüfuz etme gücü artar. Varolan ne kadar iyi tanınırsa, bu tanıyıştan tezahür eden kültür ürünleri de o nispette kalite kazanır. Kültürün yetkinliği ise son tahlilde insana bahşettiği hayatın tamlığı ve bütünlüğünü meydana getirir.

Son olarak, bir sorumluluğa işaret edelim. Bir dil yapısı itibarıyla gelişmeye uygun olur da eğer o dille ilim yapılmazsa, o dil sadece günlük ihtiyaçları karşılamakla yetinildiği için ilkel bir seviyede kalır. O halde anadilin ilmin ışığında geliştirilip korunması ve ona layık olduğu değeri vermek milli ve ahlaki bir görev olarak karşımıza çıkar (Kala 2019: 181-182). Zira ferдин ve toplumun kaynaşma imkânını veren, toplum “ben”inin en özel ve önemli unsuru olarak görünen anadil, gücü nispetinde söz konusu kaynaşmanın harcı, insanlığa sunulan kültür unsurlarının kalitesinin yetkin sorumlusu ve farklılıkla meydana gelen zenginliğin tefrik edici yetkinliği olur. Bir anadilin kendi tarihinden, hikâyesinden ve hayat mecrasından koparılacak suretiyle kadükleştirilmesi, o dile yapılabilecek en büyük zulüm olur.

Etik Beyan

“Kültürden Bilgiye Dilin Tezahürü -Necati Öner Fikriyatından Hareketle Çözümleme Denemesi-” adlı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; ULAKBİM TR Dizin 2020 ölçütlerine göre çalışmada etik kurul onayını gerektiren herhangi bir veri toplama ihtiyacı duyulmamıştır.

Kaynaklar

- Çetinkaya, Bayram Ali (2019). “Necati Öner Düşüncesinde Felsefe ile Kültürün Sentezi: Zihniyet”. *Felsefe Dünyası Dergisi*, 69: 62-81.
- Descartes, Rene (1985). *The Principles of Philosophy. (The Philosophical Writings of Descartes)*. Trans. John Cottingham, Robert Stoothoff, Dugald Murdoch. Vol. 1. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ece, Muhammet Nasih (2019). “Necati Öner’in Mantık Felsefesi ve Mantık İlkelerine Yaklaşımı”. *Felsefe Dünyası Dergisi*, 69:233-261.
- Farabi, (1990). *İhsâ’ul Ulûm*. Çev. Ahmet Ateş. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Heidegger, Martin (1967). *Sein und Zeit*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- İmamoğlu Halil (2019a). “Necati Öner’e Göre Klasik Mantıkta Akıl Yürütme”. *Mantık Araştırmaları Dergisi*, 1 (1): 36-82
- İmamoğlu Halil (2019b). “Prof. Dr. Necati Öner’e Göre Klasik Mantıkta Kavram ve Önerme”. *Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 11: 10-30.
- İmamoğlu Halil (2019c). “Prof. Dr. Necati Öner’in Mantığa Dair Görüşleri”. *Felsefe Dünyası*, 69: 215-232.
- Kala, Muhammed Enes (2018). *İnsandan Değere Değerden İnsana*. Ankara: Eski Yeni Yayınları.
- Kala, Muhammed Enes (2019). “Zihnın Ontolojik Yapısı ve Zihniyet Bağımlı Dilin “Ben” Ahlakı”. *Felsefe Dünyası Dergisi*, 69: 169-182.
- Korlaelçi, Murtaza (2019). “Prof. Dr. Necati Öner’in Bilgi Anlayışı”. *Felsefe Dünyası Dergisi*, 69:7-34.
- Kula, Onur Bilge (2012). *Dil Felsefesi Edebiyat Kuramı*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

- Öner, Necati (2018). *Bilginin Serüveni*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Öner, Necati (2013). *Dil Üzerine*. Ankara: Divan Yayınları.
- Öner, Necati (1999). *Felsefe Yolunda Düşünceler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özel, Aytekin (2019). “Necati Öner Mantıkta Hangi Çizginin Devamında Yer Alır?”. *Felsefe Dünyası Dergisi*, 69: 161-168.
- Saussure, Ferdinand de (1998). *Genel Dilbilim Dersleri*. Çev. Berke Vardar. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Tozlu, Necmettin. (2019). “Prof. Dr. Necati Öner’de Dil Şuuru”. *Felsefe Dünyası Dergisi*, 69:35-52.
- Vendryes, Joseph V. (2001). *Dil ve Düşünce*. Çev. Berke Vardar. İstanbul: Multilingual.
- Vygotsky, Lev (2018). *Düşünce ve Dil*. Çev. Burak Erdoğan. İstanbul: Roza Yayınları.
- Weisgerber, Leo (1953). *Vom Weltbild der Deutschen Sprache*. 1. Halbband. Düsseldorf: Schwann.
- <https://www.etymonline.com/search?q=logos> [03.05.2020].